

СТАН ТА ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. Наведено загальну характеристику та проведено детальний аналіз провідних галузей паливно-енергетичного комплексу України. Визначено напрями підвищення ефективності функціонування паливно-енергетичного комплексу на основі використання нетрадиційних видів джерел енергії, а саме: енергії сонця, вітру, біомаси, твердого палива та інших, що дозволить державі зекономити фінансові ресурси, а також зберегти природно-ресурсний потенціал для майбутніх поколінь.

Аннотация. Представлена общая характеристика и проведен детальный анализ ведущих отраслей топливно-энергетического комплекса Украины. Определены направления повышения эффективности функционирования топливно-энергетического комплекса на основе использования нетрадиционных видов источников энергии, а именно: энергии солнца, ветра, биомассы, твердого топлива и других, что позволит государству сэкономить финансовые ресурсы, а также сохранить природно-ресурсный потенциал для будущих поколений.

Annotation. General description of leading industries of fuel and energy complex of Ukraine is presented and their detailed analysis is conducted. The directions of increasing the efficiency of fuel and energy complex functioning are determined on the basis of the use of non-traditional types of energy sources, namely: the energy of the sun, wind, biomass, hard fuel etc., that will allow to economize the financial resources of the state, and also to save natural and resource potential for the future generations.

Ключові слова: паливно-енергетичний комплекс України, паливно-енергетичний баланс, нетрадиційні джерела енергії, майбутні покоління.

Прискорений соціально-економічний розвиток України нерозривно пов'язаний із рівнем розвитку всіх галузей паливно-енергетичного комплексу (ПЕК), який включає в себе сукупність галузей промислового виробництва палива, його переробки, використання та виробництва електроенергії. Його розвиток значною мірою обумовлює темпи, масштаби та економічні показники зростання виробництва, створює необхідні умови для подальшого покращення умов праці та підвищення рівня життя людей [1]. При цьому розвиток паливно-енергетичного комплексу необхідно підпорядкувати завданню стійкого забезпечення потреб України в усіх видах палива та енергії за умови планомирного проведення в усіх галузях і сферах народного господарства цілеспрямованої енергозберігаючої політики. Це обґрунтовує необхідність дослідження та здійснення оцінки розвитку ПЕК України.

Метою статті є визначення сучасного стану ПЕК України, здійснення оцінки його основних галузей та виявлення проблем подальшого розвитку цього міжгалузевого комплексу.

З точки зору глобальних енергетичних процесів Україна має вигідне геополітичне та географічне становище. У зв'язку із цим вона відіграє значну роль як транзитна держава. Інтеграція української енергосистеми до європейської є складовою стратегічної мети України щодо входження до Європейського Союзу (ЄС). На відміну від країн нової хвилі розширення ЄС, Україна має достатньо потужні та розвинуті газо-, нафтотранспортні та електричні мережі, поєднані з транспортними мережами ЄС і країн Співдружності Незалежних Держав (СНД), що дозволяє їй брати участь у формуванні Європейської енергетичної політики та спільного енергетичного ринку, відігравати важливу роль в енергетичній співпраці країн СНД і ЄС. Започатковано проекти участі українських компаній у видобутку вуглеводнів в інших країнах світу (Казахстані, Туркменістані, Лівії, Ірані, Іраку тощо) та в будівництві електростанцій і електромереж (у В'єтнамі, на Кубі). Особливістю паливно-енергетичного балансу України є висока питома вага вугілля та атомної енергії і незначна – гідроенергії та нафти. Вугільна промисловість в Україні є давньою і традиційною галуззю, яка посідає провідне місце серед паливних галузей. Україна має великі запаси (до 200 млрд т) високоякісного вугілля, яке здебільшого залягає на значній глибині у Донецькому, Львівсько-Волинському та Придніпровському (буре) басейнах. 75 % вугілля використовується як паливо, 25 % – як технологічна сировина для чорної металургії, хімічної промисловості та деяких інших галузей. Найбільшим у країні районом видобутку кам'яного вугілля залишається Донецький басейн [2].

За даними Інформаційно-аналітичного звіту "Про розвиток вугільної промисловості України", який надає Міністерство енергетики та вугільної промисловості України [3], за січень 2013 року видобуто 6 956,4 тисяч тонн вугілля, що на 830,5 тисяч тонн (на 13,6 %) перевищує плановий показник та на 290,9 тисяч тонн (на 4,0 %) менше від показника січня 2012 року. Енергетичного вугілля видобуто 4 886,5 тисяч тонн, що більше від запланованого обсягу на 206,5 тисяч тонн (на 4,4 %). Порівняно з січнем 2012 року видобуток зменшився на 216,3 тисяч тонн (на 4,2 %). Коксівного вугілля видобуто 2 069,9 тисяч тонн. Завдання виконано на 143,2 %, що понадпланово забезпечило 624,0 тисяч тонн вугілля. Порівняно із січнем 2012 року видобуток зменшено на 74,6 тисяч тонн (на 3,5 %).

Нафтова промисловість України характеризується низькими показниками, хоча потенційні можливості видобутку та переробки нафти значно більші. Вона представлена нафтовидобувною та нафтопереробною галузями, які виникли в Передкарпатті ще у XIX ст. На початку XX ст. цей район був відомим у Європі центром нафтової промисловості. У середині шістдесятих років було розвідано Дніпровсько-Донецьку нафтогазову провінцію. Причорноморсько-Азовська провінція є найбільш молодію і перспективною для видобутку нафти й газу в Україні [2].

За даними Інформаційно-аналітичного звіту "Про стан виробничої діяльності підприємств нафтогазового комплексу", який надає Міністерство енергетики та вугільної промисловості України [4], з початку 2013 року в Україні видобуто 1 024,4 тисяч тонн нафти з газовим конденсатом і 6,9 млрд куб. м газу. Порівняно з відповідним періодом минулого року видобуток нафти із конденсатом зменшився на 5,6 %, а газу – збільшився на 1,1 %. Обсяги пошуково-розвідувального та експлуатаційного буріння підприємствах Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" за січень – квітень 2013 року становлять 43,7 тисяч м розвідувального та 46,5 тисяч м експлуатаційного буріння. Порівняно з відповідним періодом 2012 року обсяги розвідувального буріння зменшились на 10,2 тисяч м, а експлуатаційного – збільшились на 2,9 тисяч м. Загальні обсяги перекачування нафти за січень – квітень 2013 року склали 5 582,0 тисяч тонн, що на 14,0 % (або 907,0 тисяч тонн) менше порівняно з відповідним періодом минулого року. Транзит нафти через територію України склав 4 944,0 тисяч тонн, що на 3,1 % (на 157,0 тисяч тонн) менше порівняно з відповідним періодом минулого року, а для потреб України обсяг перекачування нафти склав 638,0 тисяч тонн, що на 54,1 % (на 751 тисяч тонн) менше порівняно з відповідним періодом минулого року.

Газова промисловість є досить молодію і перспективною галуззю. Природний газ – найбільш ефективна паливна та хімічна сировина. Його видобуток було розпочато в Україні в 50-х роках XX ст., і на сьогодні день видобувається до 20 млрд куб. м газу, що задовольняє власні потреби в ньому на 20 – 25 %. Використання газу в 2 рази дешевше порівняно з нафтою. Ресурси природного газу в Україні за січень – квітень 2013 року склали 51,15 млрд куб. м (за відповідний період 2012 року – 59,3 млрд куб. м). Споживачі України за цей період 2013 року використали 24,5 млрд куб. м природного газу (за відповідний період 2012 року – 26,3 млрд куб. м) [4].

Щорічне збільшення споживання електроенергії як населенням, так і галузями національної економіки України відповідає сучасним тенденціям, які склалися у світі: сучасні темпи розвитку людства потребують все більшої кількості енергії, тоді як енергетичних ресурсів на Землі залишається все менше і менше. За даними спеціалістів [2], за умови збереження сучасних темпів розвитку цивілізації розвіданих ресурсів вугілля вистачить на 600 років, нафти – на 90, природного газу – на 50, урану – на 27 років. Практично невичерпні лише запаси термоядерного палива – водню.

Оскільки наша країна відзначається відчутною енерго- і паливозалежністю від інших країн, а потреби народногосподарського комплексу країни за рахунок власних ресурсів нафти і газу задовольняються на 10 – 20 %, вугілля – на 80 %, існує лише один спосіб подолання паливно-енергетичної кризи – перехід до масштабного використання відновлюваних джерел енергії, зокрема сонячної, вітрової, енергії біомаси, геотермальної, припливної та ін. За оцінками експертів, у 2012 р. 41,76 % енергії людство отримувало за рахунок використання нафти, частка газу становила 21,16 %, вугілля – 24,72 %, атомні електростанції забезпечували 6,25 %, гідроелектростанції – 6,11 %. Відновлювані джерела енергії (сонця, вітру, біомаси, геотермальної, припливної тощо) забезпечували менше 1 % потреб людства в енергії [5].

Сьогодні в Україні використання нетрадиційних видів джерел енергії зростає з кожним роком. Так, із кінця 2009 р. на території приватного підприємства "Джерело" Великобурлуцького району Харківської області працює установка з виготовлення палива з місцевої сировини – соломи. Це дозволяє економити значні фінансові кошти. Крім того, у бюджетній сфері (дитячих садках, школах, поліклініках та ін.) Житомирської області діє близько 14 сучасних котельень, які переведені на місцеві види палива (всі види твердого палива – від дров до фрезерного торфу). Таких прикладів

в Україні багато: вітрові та сонячні теплоелектростанції в Автономній Республіці Крим тощо [5; 6].

Отже, здійснено загальну характеристику та проведено детальний аналіз провідних галузей паливно-енергетичного комплексу України, що дозволило виявити напрями покращення його стану за рахунок використання нетрадиційних видів джерел енергії (сонця, вітру, біомаси, твердого палива, геотермальної, припливної тощо) для економії фінансових ресурсів і збереження природно-ресурсного потенціалу для майбутніх поколінь.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Регіональна економіка : підручник / під заг. ред. д. е. н. Н. Л. Гавкалової. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2011. – 410 с. 2. Ясковець Ю. В. Розвиток паливно-енергетичного комплексу України в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Ю. В. Ясковець. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/2010_196_1/knp_236-240.pdf. 3. Інформаційно-аналітичний звіт "Про розвиток вугільної промисловості України" Міністерства енергетики та вугільної промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/category?cat_id=194359&page. 4. Інформаційно-аналітичний звіт "Про стан виробничої діяльності підприємств нафтогазового комплексу" Міністерства енергетики та вугільної промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/doccatalog/document?id=239090>. 5. Яценко А. Чи може Україна обійтися без російського газу [Електронний ресурс] / А. Яценко. – Режим доступу : <http://www.unian.net/ukr/news/6756.html>. 6. Мурадова О. Сучасний стан розвитку паливно-енергетичного комплексу України [Електронний ресурс] / О. Мурадова. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2011_6/files/EC611_17.pdf.